

CIRKEVNÝ DEJEPIŠ

PRE EV. A. V. LUDOVÉ ŠKOLY.

Napířal:

PAVEŠ ŠEKERKA,

farár kúocký a senior nitriansky.

Cena 50 hal.

TLAČOU A NÁKLADOM ELEMIRA BEŽO V TRNAVE
1918.

REVIZIA
1980

REVIZIA 1980

I. 83.

Tretie opravené vydanie.

57/83

U

Signatúra:

Čís. prír. 45.238

Čís. kn. dln. 3.834/83

Knižnica Štátneho pedagogického ústavu v Bratislave.

Od narodenia Krista Pána až po reformáciu.

1. Ježiš Kristus.

Prestúpenie zákona je hriech a pokuta za hriech je smrť. Prvý hriech spáchal človek v raji, keď diablom svedený prestúpil zákon Boží. Za hriechom nasledovala pokuta: smrť, keď Boh ten súd vyniesol nad človekom: prach si a v prach sa navrátiš, smrťou umreš. Aby ale človek nemusel umrieť aj smrťou večnou, to jest, aby neprišiel do zatratenia pekelného a trápenia večného, hneď v raji zaslúbil Boh, že vzbudí semeno, ktoré potre hlavu diabla.

Keď je bieda najväčšia, vtedy je pomoc Božia najbližšia. Keď diabol myslel, že človeka už nikto nevytrhne z moci jeho a zo zatratenia pekelného, vtedy najväčší dôkaz otcovskej lásky preukázal Boh hriešnemu a biednemu človeku, lebo „poslal Syna svého jednorozeného, aby každý, ktož vieri v ňo nezahynul, ale měl život večný.“

Ježiš Kristus, jednorodný Syn Boží, počatý z Ducha svätého, narodil sa z panny Marie v meste Betleme. Po svojom narodení hneď k biedam privyká, pred ukrutným kráľom Herodesom s matkou do Egypta maličky uteká. V dvanástom roku hádal sa s doktormi v Jeruzaleme, odkiaľ navrátiac sa do Nazaréta bol poslušný rodičom svojim a prospieval

vekom, múdrosťou a milosťou u Boha i u ľudí. — V tridsiatom roku dal sa pokrstiť od Jána Krstiteľa v rieke Jordáne a potom chodil medzi ľuďom, dobre činil, učil a volal ku kráľovstvu Božiemu.

Ponevác Boh žiadal obeť za hriechy ľudské, Kristus Pán seba samého vydal za nás a podstúpil bolestnú smrť na kríži. Po svojom umučení na tretí deň vstal z mŕtvých a na štyridsiaty vstúpil na nebe a posadil sa na pravici Boha Otca, odkiaľ príde súdiť živých i mŕtvých.

2. Apoštolovia a založenie cirkve.

Kristus Pán položil základ kráľovstva Božieho na zemi a ďalšiu prácu, totiž rozširovanie kráľovstva toho, sveril svojim učedníkom.

Kristus Pán mal viacerích učedníkov, ale najvýznamnejší z nich boli tí dvanásti, ktorých hneď po svojom pokrstení k boku svojmu povolal, ich sebou všade brával, do učenia svojho zasvätil, im veľkú moc dal a ich po svete, aby učili a krstili národy, rozoslal, prečo menujú sa aj apoštolmi, t. j. poslancí Kristovými.

Ich mená sú: Peter a Ondrej, Jakub a Ján, Filip, Bartolomej, Tomáš, Matúš, Jakub menší, Taddeus, Šimon Kananitský a Judáš Iškariotský, na miesto ktorého — ponevác zradil Pána — vyvolený bol Matej.

Po vstúpení Pána na nebe učedníci len tajne sa schádzali, lebo báli sa moci židovskej; keď ale dľa zaslúbenia Kristovho — v 50. deň po vzkriesení a v 10. po vstúpení na nebe — v Jeruzaleme prijali veľiké dary Ducha svätého (Skut. sv. Ap. 2. kap.), hneď smele vyprávali shromaždeným Židom a po-

hanom o ukrižovanom Ježišovi, ktorého Boh vzkriesil a učinil Pánom i Kristom, t. j. Messiasom. Zvlášte Peter svojim kázaním, ku ktorému pripojil to vyzvanie: „Pokání čiňte, a pokrsti se jedenkaždý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchův a přijmete dar Ducha svätého,“ tak oduševnil mnohých, že hneď v ten deň pripojilo sa k nim a dalo sa pokrstiť okolo 3000 duší — a týmto založená bola cirkev kresťanská.

3. Rozširovanie sa cirkve.

Apoštolovia po soslani Ducha svätého najprv v Jeruzaleme horlive rozširovali učenie Kristovo. Pán im pomáhal a ich slová potvrdzoval činením divov a zázrakov. Následkom toho množili sa veriaci, čo ale biskupov a radu židovskú naplnilo nenávisťou, tak že počali apoštolov prenasledovať, hrozbami, väzením a bičovaním. Títo však na všetky zákazy biskupov odpovedali: „My nemůžeme nemluviť toho, čo sme viděli a slyšeli, nebo více sluší poslouchati Boha, než lidí.“

Toto prenasledovanie ale bolo počiatkom značnejšieho rozšírenia sa cirkve Kristovej, lebo apoštolovia a veriaci vyhnaní z Jeruzalema rozišli sa po susedných mestách židovských, ba zašli i do ďalekých krajín pohanských a s prospechom hlásali učenie Kristovo. Najmä, keď výdatnú pomoc obdržali v Pavlovi, ktorý z prenasledovníka stal sa verným vyznavačom a horlivým kazateľom Pána Ježíša Krista (Skut. sv. Ap. 9. kap.), v mnohých mestách cisárstva rimanského zvestované bolo evanjelium Pána a zakladané boly cirkve.

Medzi najprvšie cirkve kresťanské prislúchajú cirkve v mestách Jeruzaleme, v Cesarei, Antiochii (kde

nasledovníci Kristovi prvýraz kresťanmi menovaní boli), Filipiach, Tessalonike, Korinte, Efezu, Kolosse, Alexandrii, Ríme a cirkve v krajinke Galácii, s ktorými cirkvami apoštolovia (zvlášte Pavel) si dopisovali, aby ich aj v neprítomnosti svojej vo viere v Krista utvrdzovali. Takto povstaly listy, alebo epištoly svätých apoštolov.

Aby všetci kresťania dokonale znali pôvod a život Krista Pána a založenie cirkve, napísané boli sväté Evanjelia, Skutky sv. Apoštolov a Zjevenia sv. Jána. Všetky tieto spisy spolu sobrané tvoria Písmo sväté Nového zákona.

4. Život prvých kresťanov.

Prví kresťania verne nasledovali príklad Majstra a Pána svojho, Ježiša Krista, ktorý riekol: „Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom.“ Spoločne nažívali, ako rodina Božia vynikajúca tichosťou, pokorou, láskou a nadovšetko dobročinnosťou, lebo majetnejší delili statky svoje s chudobnými. Aj oproti cudzím zachovávali prikázanie lásky, lebo počestných radi prijímali do príbytkov svojich, zajatých a otrokov vykupovali a vôbec každému, i nepriateľovi dobre činiť sa vynasnažovali.

Pri tom prísne bdeli nad čistými mravy v cirkvách, tak že kto pohoršenie zaval, bol zo služieb Božích, z požívania večere Pána, ba aj z cirkve vytvorený, dokiaľ pokanie neučinil a sa nepolepšil. Služby Božie prvých kresťanov byly jednoduché, ale dojemné. Riadne každý deň schádzali sa v niektorom súkromnom dome, pozdejšie v čas prenasledovania v horách alebo v jaskyňách, kde sa spoločne modlili, žalmy spievali, listy apoštolské čítali

a vysvetlovali a takto vo viere sa utvrďovali. Závierka služieb Božích pozostávala z požívania večere Pána.

Riadnych kňazov a učiteľov z počiatku nemali, pozdejšie ale, keď veriacich pribývalo, ustanovení boli správcovia cirkve, ktorých presbytermi (staršími) a biskupmi (dozorcami) menovali. Okrem týchto mali aj diakonov a diakonisse, ktorým starosť o chudobných a nemocných bola sverená. Takýmto diakonom bol aj Štefan mučedník.

Správčov cirkevných posväcovali vzkladaním rúk na ich hlavy a modlitbami zpočiatku apoštolovia a po smrti týchto niektorí významnejší správcovia cirkevní.

Prví kresťania aj svoje príbytky a domáce náradie istými znakmi opatrili, aby sa od pohanov a židov delili a medzi sebou poznali. Kríž bol hlavným znakom kresťanstva, loďka znamenala cirkev, holubica Ducha svätého, pastier s baránkom na pleci Krista, kotva bola znakom nádeje, palma pokoja a kohút znakom bedlivosti.

5. Prenasledovanie kresťanov.

Pritom všetkom, že prví kresťania tak mravný a prikladný život viedli, od židov a pohanov hrozne boli prenasledovaní. Židia tak nakladali s nimi, ako niekedy s Kristom Pánom. Oni ukameňovali jeruzalemského diakona Štefana. Im k vôli dal Herodes sťat' Jakuba staršieho a uväzniť Petra; Pavla apoštola tiež chceli zavraždiť v Jeruzaleme a len rímske vojsko oslobodilo ho od smrti.

Toto prenasledovanie netrvalo dlho, lebo r. 70. po Kr. Rimania premohli zbúrených židov, spustošili

Jeruzalem a židov po svete rozohňali; lež onedlho na to sami začali kresťanov prenasledovať.

Oheň nenávisťi oproti kresťanom rozduchovali pohanskí kňazia, ktorí kresťanov rozličnými klebetami ľudu potupiť sa usilovali. Vyhlásili ich za nezabohov, preto, že na oltároch bohov pohanských obetovať nechceli. Každé dopuštenie Božie — oheň, povodeň, suchotu atď. — len kresťanom pripisovali, lebo že sa pohanskí bohovia pre kresťanov hnevajú na svet.

Najhroznejšie prenasledovaní boli za cisárov Nera, Deciusa a Diokleciána. Ukrutný cisár Nero v šialenosti svojej dal podpáliť mesto Rím a zvalil to na kresťanov; následkom čoho kresťania pochytaní, ku dreveným kolom priviazaní, smolou natretí, podpálení a ako živé horiace fakle v hrozných mukách života pozbavení boli. Nie ináčie vodilo sa im aj na iných miestach mocnárstva rimanského. Pribíjali ich za živa na kríž hore i dole nohami, stínali ich, piekli na železných rozpálených stoličkách, liali vreľú smolu alebo maslo do ich hrdla, alebo predhadzovali ich divým zverom.

Kresťania i tie najhroznejšie muky s oddaním sa do vôle Božej snášali, potešujúc sa tým, že Kristus Pán väčšie muky snášať musel pre nich na kríži. Mučení Boha oslavovali, dušu svoju v ruky jeho porúčali a príkladom Pána svojho, žehnajúc nepriateľov svojich, blahoslavené umierali.

Mužné a smelé držanie sa kresťanov mocne účinkovalo i na pohanov, následkom čoho mnohí z nich stali sa vyznavačmi Kristovými a kresťanské náboženstvo vždy viac a viac sa šírilo.

Posledný veľký protivník kresťanov, cisár Dioklecián, keď videl, že ani muky, ani rúcanie chrámov, ani pálenie svätých kníh nespomáha, zriekol

sa trónu. Nástupcovia týchto ukrutných cisárov boli milosrdnejší oproti kresťanom, tak že prenasledovanie pomaly utíchalo, až i pod Konštantínom Veľkým, ktorý kresťanstvu po 300-ročnom utrpení dopomohol k víťazstvu — celkom prestalo.

6. Polykarp († 169. po Kr.)

Polykarp, biskup smyrnenský odsúdený bol k spáleniu za živa. Keď jeho sudca videl, že má pred sebou starca jednou nohou už v hrobe stojaceho, takto mu riekol: „Pováž svoj vysoký vek, odriekni sa Krista a prepustím ťa v pokoji.“ Polykarp odpovedal: „Už 86 rokov stojím v službe môjho Pána Krista a on mi nikdy v ničom neublížil. Ako mohol by som sa mu teraz stať neverným!“ Keď už drevo okolo neho horelo, zdalo sa, akoby sa ho plameň ani dotknúť nechcel. Prebodli ho tedy mečom a potom spálili.

7. Vernost.

Istý pohanský kráľ dal pred seba doviest' jedneho pobožného biskupa a žiadal, aby Krista zaprel a modlám obetoval. „Pane môj a kráľu môj, to neurobím,“ hovoril biskup. Kráľ nahnevano riekol: „Či nevieš, že tvoj život je v mojich rukách a že ťa usmrtiť môžem? Jedno pokynutie a stane sa!“ „To viem,“ odpovedal biskup, „lež dovoľ mi prv predložiť ti jedno podobenstvo a jednu otázku ku rozriešeniu. Stalo by sa, že niektorý z tvojich najvernejších sluhov do rúk nepriateľov tvojich upadol a tí hľadeli ho k tomu priviesť, aby teba

zradil a neverným sa ti stal; ale keď ho nemohli ku 'zrade nakloniť, vtedy ho vyzliekli a nahého s posmechom odohnali. Povedz, kráľu môj! keby ten sluha taký k tebe prišiel, či by si ho tvojím najväčším rúchom neprirodial a hanbu jeho slávou neodmenil?“ „Tak je,“ odpovedal kráľ, „kde ale s tým podobenstvom cieľiš, tomu nerozumiem.“ Pobožný biskup riekol: „Hľa, ja verne slúžim Kristu Pánu, ty ale žiadaš, abych ho zradil. Môžeš ma zneuctiť, rúcha môjho pozbaviť a s posmechom na smrť vydať, ja ale zostanem verný Pánu svojmu, lebo viem, že On ma odeje rúchom spravodlivosti a dá korunu na hlavu moju vo večnosti dľa toho zaslúbenia svojho: „Budiž verný až do smrti, a dám ti korunu života.“

I riekol pohanský kráľ: „Id', darujem ti tvoj život!“

8. Konštantín Veľký († 337).

Na začiatku štvrtého storočia po Kr. dosadnul na trón rímsky cisár *Konštantín*. On už v dome otca svojho mal príležitosť poznať vieru kresťanskú a čo dôstojník za Diokleciána počal si kresťanov vážiť, keď ich videl strašne mučených, ale pri tom neohrozených a vo viere stálych.

Keď viedol vojsko proti svojmu protivníkovi, Maxenciovi, vo sne v noci videl znamenie kríža s nápisom: „Pod týmto znakom zvíťazíš.“ Hneď dal na vojenské zástavy kríž na miesto orlov pripraviť a jeho zväčša kresťanskí bojovníci zvíťazili nad protivníkom.

Konštantín stanúc sa jediným panovníkom celej rímskej ríše, prenasledovanie kresťanov zakázal a nariadil, aby kresťania s pohanmi rovnaké práva mali.

Pozdejšie zakázal pohanskú modloslužbu a pohanské chrámy oddal kresťanom. Mimo toho obdaril kňazov a učiteľov kresťanských mnohými majetkami.

Na smrteľnej posteli dal sa pokrstiť skrze biskupa Euzebia; umrel na deň soslania Ducha sv. r. 337 a pochovaný je v apoštolskom chráme, ktorý sám vystaviť dal v Carihrade (Konštantinopoli), kde ešte r. 330. sídlo cisárske bol preložil.

Helena, matka Konštantínova, ako horlivá kresťanka, vo vysokom veku putovala do Palestíny a ponavštevovala tie miesta, kde sa Kristus Pán narodil, kde bol vychovávaný, kde trpel a umrel a kde bol pochovaný. Na miestach týchto dala vystaviť nádherné chrámy, najskvostnejší ale v Jeruzaleme nad hrob Kristov, do ktorého kresťania neskôr i z ďalekých krajín putovali, lebo si mysleli, že tam skôr dosiahnu odpustenia hriechov ako inde.

9. Pustovníci a mnísi.

Už pred príchodom Krista Pána na svet, nachádzali sa ľudia, ktorí mysleli, že s tým zaľúbia sa Pánu Bohu, keď odlúčený od iných, v samote žiť budú. A toto domnenie rozšírilo sa i u mnohých kresťanov. Niektorí doslovne brali tú výpoveď Písma svätého: „nemilujte svet tento,“ a práve preto utiahli sa do hôr, do jaskýň a na púšť a tam v modlitbách a v postení sa trávili dni života svojho. Istý Šimon 30 rokov žil na jednom 27 metrov vysokom stĺpe. Takýchto nazvali pustovníkmi.

Keď pustovníkov v čas prenasledovania pribývalo, viacerí spojili sa a na niektorom odľahlom mieste vystavili si vysokými múrami ohradené domy, kde

odlúčení od sveta žili. Takéto domy nazvali kláštormi (zatvorenými domami) a ich obyvateľov mníchami. Kláštory mali aj svojich predstavených. Kto chcel byť do kláštora prijatý, musel sa zrieknuť otca, matky, manželky, dietok, úradov a hodností, vôbec musel akoby umrieť pre vonkajší svet.

Títo mnísi z počiatku dobré dielo konali; nemocných ošetrovali, chudobných podporovali, pocestných prijímali, mládež vyučovali, knihy nábožné prepisovali a chodiac po okolí, učenie Kristovo horlivo rozširovali. Pozdejšie nashromaždiac mnohé poklady a nadobudnúc si veľkú moc, na svoje povolanie zapomenuli a viac ku škode ako k úžitku kresťanstva slúžili, následkom čoho proti nim prísne zákony donášané boly ba neskôr niektoré kláštory celkom zrušené boly.

10. Pápežstvo.

Apoštolovia v cirkvách za správcov ustanovili presbyterov a biskupov. Biskupi jeruzalemskí, alexandrinskí, antiochianskí, carihradskí a rímski — ohľadom na významnosť tak starobilých a slavných miest — patriarchami nazvaní boli. Neskôr medzi týmito povstala hádka o prednosť. Každý chcel pannať nad ostatnými, menovite rímsky biskup vždy viac a viac sa vyvyšoval nad iných. Ponevác mesto Rím bolo sídlom svetskej moci, i biskup rímsky považoval seba za hlavu celej cirkve kresťanskej. A keď i cisári rímski sami vyhlásili rímskeho biskupa za prvého v kresťanstve, dané mu bolo meno „pápež,“ t. j. otec a uznaná jeho nadvláda v celom kresťanskom svete.

11. Pokresťanenie Slovanov.

Z nemeckých krajín, kde na počiatku ôsmeho stoletia rozšírilo sa náboženstvo kresťanské, pričádzali zvestovatelia evanjelium Kristovho i do krajín slovanských, pretože ale reč ľudu nerozumeli, len s malým prospechom účinkovali.

Až konečne sám Boh svetlom evanjelium Kristovho osvietil našich predkov, Slovanov, keď poslal k nim dvoch pobožných a učených mužov, ktorí horlivo rozširovali náboženstvo kresťanské. Apoštolovia títo boli v Tessalonike narodení bratia: *Cyrill* a *Method*. Najprv šli medzi Bulharov (r. 860), kde ich pričinením celý národ prijal vieru kresťanskú. Roku 863. povolal ich Rastislav do kniežatstva moravského, ktoré pozostávalo z krajov i Slováckmi obydlených. Tu účinkovali blahodarne, lebo učenie Kristovo hlásali v reči ľudu. Písmo sväté tiež do reči ľudu preložili, ba s povolením rímskeho pápeža aj služby Božie na miesto latinskej v staroslovanskej reči odbavovali.

Method získal i Čechov pre kresťanstvo a odtiaľ rozšírilo sa i medzi Poliakmi i Rusmi.

Pápež Adrián II., vzdor pomluvám nemeckých kňazov, vysoko si vážil týchto ctihodných apoštolov slovanských, lebo Methoda za biskupa Veľkej Moravy vysvätil. Cyrill umrel v Ríme r. 869 a Method na Velehrade r. 885, kde i pochovaní leží.

12. Pokresťanenie Maďarov.

Maďari koncom 9. stoletia osadili sa v tejto vlasti, ktorú s nami spoločne obývajú. Obtočení kresťanskými národami, pomaly začali sa obozna-

movat' s kresťanským náboženstvom. Vodca Gejza sám hľadel rozširovať kresťanstvo medzi svojím národom, tým cieľom dovolil, aby cudzozemskí, zvlášte z Nemecka prišli kresťania vo vlasti uhorskej sa osadili. Najväčšie zásluhy o pokresťanenie Maďarov vydobyl si syn Gejzov *Štefan*, prvý kráľ uhorský (997 — 1038). Vojtechom, biskupom pražským vychovaný a r. 994. v Ostrihome pokrstený ihneď horlive rozširoval náboženstvo kresťanské. Dal stavať kostoly; k udržovaniu kňazstva ustanovil dežmu (desiatok); založil 10 biskupstiev, medzi ktorými ostrihomského za prvého (primása) vymenoval. Pohanský ľud povstal síce viac ráz proti Štefanovi, ale on každé povstanie silnou rukou potlačil.

Za tieto zásluhy obdržal od pápeža Sylvestra II. korunu (ktorou r. 1000 za prvého uhorského kráľa bol korunovaný) a titul apoštolského kráľa.

Posledné pozostatky pohanstva vykorenil kráľ Ladislav (1077 — 1095), tak že koncom 11. storočia Uhorsko bolo čisto kresťanskou krajinou.

13. Mahomed a križiacke vojny.

Na východe vzniklo svetlo, ktoré až po dnes osvecuje myseľ a srdce človeka; tam narodil sa Kristus Pán a stal sa uholným kameňom cirkve kresťanskej. Lež na východe vznikla aj tá tma bludu, ktorá svetlo pravdy udusiť chcela; tam narodil sa Mahomed a stal sa najúhlavnejším nepriateľom cirkve Kristovej.

Mahomed narodil sa r. 569. po Kr. v Arabii v meste Mekka. Bol kupcom, a ako taký mnoho cestujúc, oboznámil sa so židovským a kresťanským

náboženstvom, z ktorých niečo povytrhávajúc a k bludom svojim pridajúc, utvoril nové, takzvané mahomedánske náboženstvo. Učil, že je Boh (Allah) len jeden a že Mahomed je najväčším prorokom jeho. Uviedol do života mnohoženstvo; na miesto nedele ustanovil piatok za sviatok; nariadil pôsty, púte, umývanie sa a týmto podobné obrady. Veriacim svojim sľuboval rozkošný, telesný život po smrti. Sv. kniha mahomedánov menuje sa korán; svoje náboženstvo menujú islamom (vierou) a seba moslemini t. j. veriaci. Ich kňazia menujú sa imani, biskupi mufti, mnísi derviši.

Mahomedáni uznávajú i Krista, ale nie ako Boha a spasiteľa sveta, lež ako jedného z prorokov. Mahomedovi z počiatku zle sa darilo, tak že r. 622 z Mekky do Mediny utiecť musel. Od úteku tohoto, arabsky hedžira zvaného, počítujú Arabi svoje roky. Pozdejšie podarilo sa mu premôcť svojich nepriateľov a celú Arabiu získať. Zomrel r. 632.

Jeho nasledovníci s veľkou ukrutnosťou rozširovali mahomedánstvo; zaujali Palestýnu, Sýriu, Perziu, Malú Asiu a Severnú Afriku, ba istý čas aj Španielsko v moci svojej držali. Roku 1453 i Carigrad prešiel do rúk mahomedánskych (tureckých).

Mahomedáni zaujmúc Pelestýnu a s ňou tie sväté miesta, ktoré pamiatke Krista Pána boli zasvätené, veľmi počali tupiť a hanobiť kresťanov celého sveta. Pútnikov, ktorí tie miesta navštívili, o všetko olúpili a s posmechom odohnali. Žaloby ubiedených kresťanov, zvlášte príčinou mnícha *Petra z Amiensu*, ktorý sám putujúc do Svätej zeme, útlisky mahomedánov znášať musel, prišly až do Európy, kde následkom tých žalôb vznikla myšlienka: vyslobodiť Svätú zem z rúk neveriacich. Tisíce ľudu hlásilo sa za bojovníkov a pretože každý mal na pravom

pleci červený kríž prišitý, nazvaní boli križiakmi a vojny o vydobytie Svätej zeme križiackymi vojnami.

Týchto križiackych ťažení zúčastnili sa aj niektorí kráľovia, tak aj kráľ uhorský Ondrej II. (1205 — 1235). Po 200-ročnom prelievaní krve zostala Palestýna v mahomedánskych rukách a je až po dnes. Čo dobrého priniesly tieto križiacke vojny bolo to, že národy vzájomným potykom osvetu šírili, kúpectvo a obchod do živšieho pohybu priviedli.

14. Úpadok cirkve.

Konštantín Veľký a jeho nástupcovia — okrem Juliána (odpadlíka) — vyznačovali kresťanov hodnosťami a biskupov i kňazov kresťanských obdarúvali majetkami. Pohanovia vidiac to, nie z presvedčenia, ale k vôli úradom a hodnostiam hrnuli sa ku kresťanstvu; tak tiež k vôli majetkom do úradov kňazských a biskupských nahrnuli sa nehodní, neumelí a ctižiadostiví ľudia, ktorí oplývajú bohatstvom, viac pečovali o svoje pohodlie a moc, ako o čistotu učenia Kristovho a o kráľovstvo Božie. A táto nedbanlivosť správcov zapríčinila, že v cirkvi vznikly rozličné stránky (sektý), ktoré čisté učenie Kristovo s bludami pohanských mudrcov miešaly (gnostici, manichei, ariani atď.) a tak veľké zmätky a trenice spôsobili. Proti týmto sektám bránila sa cirkev skrze cirkevné snemy, aký zadržaný bol prvý v Nicei r. 325.

K týmto treniciam pripojil sa spor východných a západných kresťanov, ktorý povstal ohľadom služieb Božích, sviatkov, Ducha svätého, ženby kňazov a nadovšetko ohľadom prednosti biskupskej. Carihrad-

ský patriarcha nechcel uznať nadvládu biskupa rímskeho a ponevác ani tento popustiť nechcel, po mnohých hádkach cirkev r. 1054. rozdelila sa na východnú alebo grécko-katolícku a na cirkev západnú alebo rímsko-katolícku.

Lež úpadok cirkve zjavný bol i v tom, že pôvodné učenie Kristovo zatemnené bolo tak zvanými tradíciami, t. j. výmysly ľudskými. Takéto výmysly ľudské sú: vzývanie panny Marie, svätých a ich pozostatkov (relikvií, ako dreva z kríža Kristovho, kosti mučeníkov atď.), ktorým väčšiu moc pripisovali, ako samému Pánu. Tak tiež k výmyslom ľudským patrí učenie o očistci, ušnej spovedi, omši, o dobrých skutkoch, o odpustkoch, o odňatí kalicha ľudu pri večeri Pána, o siedmych sviatostiach, o neženení sa kňazov atď. A ponevác Písmo sväté len kňazia čítať smeli, ľud nemohol sa presvedčiť o týchto výmysloch, lež veril slepo, čo mu predložené bolo. Nemohol sa ľud vzdeláť ani v chrámoch, lebo pôvodná bohoslužba premenená bola na samé obrady, ktoré oči slepily, ale myseľ a srdce nešľachtily; následkom čoho pobožných a bohabojných ubývalo; pokrytcov a bezbožných pribývalo; pôverčivosť, nevera a surovosť so dňa na deň sa vzťahaly a dobré mravy klesaly; vôbec celá cirkev kresťanská vždy viac a viac upadávala, od Krista Pána, pôvodcu svojho, sa vzdalovala.

15. Začiatky napravenia v cirkvi.

Medzi tými pobožnými mužmi, ktorí ozvali sa proti bludom a neriadom v cirkvi, spomenutia zasluhuje *Peter Vald*, bohatý kupec vo francúzskom meste Lyone, ktorý okolo r. 1160 vystúpil proti

omši, vzývaniu svätých a proti zbytočným obradom pri službách Božích. Dal preložiť Písmo sv. do reči francúzskej, ktoré nie len sám pilne čítaval, ale aj iným čítať dal. Pápež Innocens III. zaviedol proti Valdovi a jeho nasledovníkom (Valdenčanom alebo Albigenčanom, ktorí hromadne v kraji Albi menovanom bývali) križiacku vojnu, ale ich vykoreniť nemohol, lebo až po dnes vynachádzajú sa v Hornej Itálii.

Ján Viklef, profesor na vysokých školách v Oxforde, v zemi Anglickej, r. 1371 začal kázať proti pokazenosti cirkve. Zatracoval očisťec, vzývanie svätých a obrazov, taktiež i veľkú moc pápeža. Preložil Písmo sv. do reči anglickej. Pápež dal ho do kliatby, lež za života ináč ublížiť mu nemohol, lebo Viklef mal mocných obrancov; po smrti ale dal jeho kosti z hrobu vyhrabať a spáliť.

16. Ján Hus († 1415).

Ján Hus narodil sa dňa 6. júla 1369 v Husinci v Čechách. Bol profesorom a kazateľom v Prahe. Čítaním Písma svätého a spisov Viklefových nadobudnul si veľkých známostí vo veciach náboženských. Práve tieto známosti priviedly ho k tomu, že mocne vystúpil proti nadužívaniu moci pápežskej, (práve toho času traja pápežovia boli, ktorí sa kliatbami obsýpali), a proti pokazenosti kňazskej. Horlil i za kalich pri večeri Pána a za materinskú reč pri službách Božích; brojil proti predávaniu odpustkov. Pápež dal Husa do kliatby a spolu ho aj do Ríma citoval, aby sa ospravedlnil. Hus ale do Ríma nešiel, lež odvolal sa na cirkevný snem.

Keď roku 1414. svolaný bol cirkevný snem do Kostnice, požiadal cisár Žigmond Husa, aby sa aj on ta dostanovil, sľubujúc mu bezpečný sprievod a pomoc cisársku. Cisár navedený biskupmi, že kacierovi dané slovo nemá platnosti, sľub svoj zrušil a dopustil, že Hus hneď, ako do Kostnice prišiel, bez vypočutia do ťažkého žalára bol hodený. V žalári tomto trápil sa vyše pol roka. Konečne na doliehanie českých pánov povolený mu bol výsluch, kde jednoducho žiadali od neho, aby svoje učenie odvolal. Keď ale Hus svoje učenie odvolať nechcel, ako — vraj — nenapraviteľný a zatvrdilý kacier odsúdený bol k spáleniu za živa.

Uslyšiac tento hrozný výrok, Hus takto sa modlil: „Prosím ťa, pre milosrdenstvo tvoje, Bože, odpusť všetkým mojím nepriateľom!“ Na čo nepriatelia jeho sypúc kliatby na neho odňali mu kňazskú hodnosť, strhli s neho kňazské rúcho, na hlavu postavili mu papierovú korunu, na ktorej traja čerti boli namaľovaní a pod nimi stál ten nápis: „arcikacier.“ On sa ale z tejto potupnej koruny len tešil, znajúc, že Pán Kristus trňovu korunu niesť musel. Keď sudcovia vyriekli tie slová: „Odpávame dušu tvoju pekelným diablom,“ on hovoril: „Ale ja poručím ducha môjho tvojim rukám, ó Pane Kriste, môj Spasiteľu!“

Na ceste k miestu popravnému hovoril ľudu o svojej nevinnosti. Keď prišiel k miestu popravnému, padol na kolená a modlil sa hlasite a tak vrúcne, že i ľud sa divil slyšiac modlitbu kaciera. S plačom rozlúčil sa so svojimi priateľmi. Kat priviazal mu hrdlo železnou reťazou a telo mokrými provazy ku stĺpu. Za tým obložili ho drevom a slamou až po hrdlo. Keď plameň už vysoko šľahal, Hus ešte aj vtedy hlasno spieval: „Pane Ježiši Kriste, Beránku

Boží, smiluj sa nado mňou!“ A vidno bolo aj potom, keď už pre dym nahlas hovoriť nemohol, ako sa ústa jeho pohybovaly. Tak dokončil Hus dňa 6. júla 1415. Jeho popol vysypali do rieky.

Po upálení Husa zúrila v Čechách hrozná vojna.— Husíti (nasledovníci Husovi) povstali proti Žigmondovi. Ich vodcovia boli *Ján Žižka, Prokop Veľký a Malý*. Keď sa ale na tak zvaných kališníkov a táboritov rozdvojili, boli pri Lipan r. 1434 premožení. Pozostatky husitov rozprchli sa po Čechách a Morave, po Poľsku a Hornom Uhorsku. Známi boli pod menom česko-moravských bratov a nesmrteľnú zásluhu vydobyli si znamenitým prekladom Biblie do reči česko-slovenskej. Osem mužov učených pracovalo za 15 rokov na tomto diele, a síce na zámku Kralici, odkiaľ i Biblia meno „kralická“ dostala.

Amos Komenský, biskup česko-moravských bratov tiež nesmrteľné zásluhy získal si zriadením školskej výchovy a výučby, tak že ho celý vzdelaný svet za reformátora školy považuje.

Od reformácie až po najnovšie časy.

1. Dr. Martin Luther.

Narodenie sa a výchova Luthera.

Najhlavnejší napravovateľ (reformátor) pokazenej cirkve kresťanskej bol *Dr. Martin Luther*. Narodil sa dňa 10. novembra r. 1483 v meste Izlebii v zemi saskej, z otca Jána a matky Margaréty Lindemann. Rodičia jeho — chudobní, ale bohabojní baníci — bývali najprv v mestečku Möre a neskôr v Izlebii, ale i odtiaľto skoro sa presťahovali do Mansfeldu, kde Luther počiatocné školy navštevoval. V 14. roku ako pilný a nadaný žiak poslaný bol na vyššie školy do Magdeburgu a o rok na to do Izenachu, kde si spievaním pred dvermi majetnejších mešťanov musel živnosť hľadať, až ho jedna pobožná pani, menom *Kotta*, do svojho domu vzala a zaopatrila.

V 19. roku prešiel na vysoké školy do Erfurtu, aby dľa žiadosti otca svojho právnicku vedu študoval. Tu v knižnici školskej dostala sa mu do rúk latinská biblia, v ktorej pilne čítajúc dosť skoro poznal, aký veľký je rozdiel medzi pôvodným učením Kristovým a učením tým, ktoré sa toho času v cirkvi kresťanskej pod menom učenia Kristovho predkládalo. Toto poznanie vzbudilo v srdci jeho túžbu: posvätiť život svoj stavu duchovnému a ako kňaz hlásať ľudu čisté evanjelium Pána. A keď

k tomu prišla nenadala smrť, ktorá priateľa jeho Alexia zachvátila (na poli počas prechádzky zrazu povstala hrmavica a hrom zabil Alexia), Luther hlboko dojatý odhodlal sa uskutočniť túžbu svojho srdca a dňa 17. júla 1505 vstúpil za mnícha do kláštora augustínskeho.

Roku 1508 vysvätený bol za kňaza a onedlho na to — keď už chýr o jeho príkladnom živote a veľkej učenosti rozniesol sa — povolaný bol za profesora na vysoké školy do Vittenbergu, kde i hodnosť doktora t. j. učiteľa Písma svätého obdržal. Vo Vittenbergu vyvolili ho i za mestského kazateľa a s radosťou poslúchali kázne jeho.

Lutherovo vystúpenie proti predávaniu odpustkov.

Luther r. 1510 v záležitosti augustínskych mníchov poslaný bol do Ríma. Išiel ta s túžbou vidieť svätý Rím, ale veľmi sa sklamal a zarmútil, keď v sídelnom meste pápeža miesto pobožnosti bezbožnosť, miesto pokory nadutosť a vypínavosť a miesto ctnostného obcovania videl život hriešny, a to u väčšej čiastky kňazov.

O tejto návšteve Ríma sám takto sa vyslovil: „Nedám za stotisíc zlatých, že som Rím videl, ináče by som sa obával, že krivdím pápežovi; ale čo sme videli, to zvestujeme.“

Ku tomuto pohoršeniu sa, ktoré v Ríme zakúsil, onedlho pripojilo sa pohoršenie druhé, jehož následok bol, že Luther verejne vystúpil proti pokazenosti cirkve. Pápež Lev X. potreboval k vystaveniu chrámu sv. Petra v Ríme peniaze; aby ich nashbieral, dal predávať odpustky, t. j. odpustenie hriechov za peniaze. V Nemecku predával ich dominikánsky mních Ján Tecel. Za každý hriech ustanovená bola cena, tak za mnohoženstvo 6, za

vraždu 8 a za krivú prísahu 9 dukátov. Na truhle, do ktorej Tecel peniaze kladol, mal napísané: „ak náhle peniaz do truhly skočí, duša z očístca vyskočí.“ Ba možno bolo kúpiť si odpustky aj na tie hriechy, ktoré človek ešte len spáchať mienil. Tak učinil jedon zeman, ktorý potom Tecela oraboval a keď tento mu peklom a zatrateným večným hrozil, od neho kúpený odpustný list mu ukázal,

Luther najprv v chráme a v škole vystúpil proti tomuto neriadu a žiadal, aby to biskupovia zamedzili. Keď sa to ale nestalo, dňa 31. októbra 1517 pribil na dvere zámockého chrámu vo Vittenbergu 95 výpovedí, v ktorých dokazoval, že pápež nemá právo za peniaze hriechy odpúšťať, pretože Boh z milosti a pre zásluhy Kristove kajúcim hriechy odpúšťa. Toto vystúpenie Lutherovo považuje sa za počiatok reformácie. Behom dvoch týždňov boli tieto výpovede vytlačené a po celom kresťanskom svete rozšírené.

Pápež z prvu chválil Lutherovu smelosť, neskôr ale predsa citoval ho do Ríma pred súd. Knieža Fridrich, v ktorého krajine Luther býval, neprivolil k tomu, lež žiadal, aby Luther vyočutý bol v Nemecku. I vyslal tedy pápež kardinála Kajetána, neskôr zas Miltica a konečne doktora Jána Ekka, by Luthera na inú mienku priviedli. Luther ale vždy hovoril: „Dokážte mi z Písma sv., že nemám pravdu a ja to vyznám pred celým svetom.“ Rozhnevaný odišiel Ekk do Ríma a vykonal u pápeža, že Luther daný bol do klatby cirkevnej, na čo ale Luther tým odpovedal, že dňa 10. decembra 1520 v prítomnosti profesorov a žiakov vysokých škôl vittenbergských pápežskú bullu (obálka, v ktorej na pápežských listinách nachodiaca sa pečať pred porúchaním opatrená bola, menovala sa po

latinsky bulla) verejne spálil. Týmto skutkom dal Luther na známosť, že sa od Ríma odlúčil.

Luther na sneme krajinskom vo Vormsu.

Roku 1521 cisár Karol V. svolal snem do Vormsu, na ktorý i Luthera povolal, dajúc mu sprievodný list. Priatelia vystríhali Luthera v obave, aby sa mu tak nestalo, ako Husovi v Kostnici, on ale povedal: „Čo by medzi Vittenbergom a Vormsom do neba šľahajúci oheň horel, predsa pôjdem v mene Božom; do Vormsu som povolaný, do Vormsu pôjdem.“ O jeho smelosti a odhodlanosti svedčia i tieto slová: „Čo by toľko čertov bolo vo Vormsu, koľko je škrydlíc na strechách, predsa pôjdem a báť sa nebudem, lebo Boh bude so mnou.“

Radní páni vittenbergskejší dali mu koč na cestu a priatelia sprevádzali ho. Ľud ho všade nadšene vítal; v Erfurte professori a žiactvo vysokých škôl vyšly mu oproti. Dňa 16. apríla prišiel do Vormsu, kde ho nepočtené zástupy ľudu vítaly. Dňa 18. apríla večer o 6. hodine v osvetlenej sieni, pri prítomnosti cisára a jeho vodcov, kniežat a iných vznešených a učených pánov, bol Luther vypočutý. Smele a neohrožene zastával pravdu učenia toho, ktoré hlásal, veď hlásal na základe Písma sv. učenie Kristovo. Protivníci jeho nemohúc odolať tým mocným dôvodom, s ktorými Luther učenie svoje bránil, menom cisára žiadali krátku a jadrnú odpoveď na tú otázku: či odvolá učenie to, alebo nie? Na čo Luther tieto pamätihodné slová povedal: „Ponevác Vaša cisárska Jasnosť a Milosť krátku odpoveď žiada, dám takú, ktorá ani rohov, ani zubov nemá (t. j. nechcem s ňou uraziť): Jestli nebudem podvrátený svedoctvom Písma sv., alebo

Luther na snemu vo Vormsu.

inými jasnými dôvody, nemôžem a ani nechcem ničoho odvolať, lebo nenie vec bezpečná, ani radno, niečo proti svedomiu konať. Tu stojím, ináč ne-môžem, Boh mi pomáhaj! Amen.“

Priatelia i nepriatelia zadivili sa nad týmto smelým vystúpením Luthera; sám cisár so zadivením zvolal: „Ten mních neohrozene a smele hovorí.“ Lutherov zemepán, knieža Fridrich, uradovaný hovoril ku svojmu dvornému kazateľovi Spalatinovi: „O ako krásne hovoril otec Martin pred cisárom a celým snemom.“ Cisár ale predsa dal Luthera do krajinskej kliatby, t. j. mohol ho bárs kto bez-trestne zabiť. Lež Fridrich postaral sa, aby sa Lutherovi nič zlého nestalo; dal ho na ceste skrze svojich vojakov zajať a tajne na svoj hrad Vartburg odviešť. Tu pod cudzím menom zdržoval sa Luther 10 mesiacov a tu započal prekladať bibliu do reči nemeckej.

V neprítomnosti Lutherovej vypukli vo Vittenbergu náboženské nepokoje, o ktorých dozvediac sa, bezodkladne úkryt svoj opustil, do Vittenbergu sa vybral a nepokoje šťastlivo utišil.

Lutherova práca pri sriadení sa cirkve. Krajinský snem v Špajeri a v Augšburgu.

Dňa 28. júna 1525 vstúpil Luther do stavu manželského s Katarínou Bóra a založiac si domácnosť, pracoval i ďalej na sriadení sa cirkve podľa čistého evanjelium Kristovho. Cestoval a kázal najprv po krajinách saských. Na týchto cestách videl a poznal veľkú neumelosť ľudu i učiteľov vo veciach náboženstva a preto roku 1529 napísal malý katechismus pre ľud a väčší pre učiteľov. Pečoval i o spev pri službách Božích, k vôli čomu viac

utešených pesničiek složil, medzi nimi tú sveto-
známu: „Hrad: přepevný jest Pán Bůh náš.“ Na-
riadil, aby služby Božie v materinskom jazyku sa
odbavovali a večera Pána pod obojim spôsobom
sa prisluhovala. Medzitým, čo Luther takto pracoval,

Dr. Martin Luther.

vydržiavaný bol krajinský snem r. 1529 v Špajeri,
kde katolícka väčšina uzavrela, že dotiaľ, dokiaľ
cirkevný snem cirkev do poriadku neprivedie, žiadna
novota prevádzať sa nesmie. Evanjelické kniežatá
proti tomuto protestovali a osvedčili sa, že vo ve-
ciach viery jedine slovo Božie v biblii obsažené
poslúchať budú. Následkom tohoto protirečenia
obdržali meno „protestanti.“

Roku 1530 na žiadosť cisára predostreli evanje-

lici svoje vierovyznanie na sneme v Augšburgu, odtedy sa my evanjelici podľa augšburgského vyznania nazývame.

Články viery našej, ktoré čítané boly na sneme v Augšburgu, zostavil verný priateľ a pomocník Lutherov, tichý a učený *Melanchton*, ktorý onedlho na to, pretože katolícki učenci vydali spis, v ktorom články tieto podvrátil sa usilovali, napísal „Obranu Augšburgského vyznania.“ Augšburgské vyznanie, Obrana augšburgského vyznania, malý a veľký katechismus Lutherov a pozdejšie napísané „Šmalkaldské články“ a vysvetlenie týchto kníh v tak zvanej „Knihe Svornosti“ menujú sa symbolickými (symbol — znak, znamenie) t. j. vierovyznanskými knihami cirkve našej. V nich je obsažené, čo cirkev naša na základe Písma sv. verí a vyznáva.

Lutherova smrť.

Grófi z Mansfeldu boli medzi sebou v roztržitosti pre dedictvo. Za smierčího sudcu požiadali si Luthera. Luther ač chorľavý a slabý, vybral sa do Izlebii a tam pokonal záležitosť grófov, ale nazpäť živý sa už nevrátil. Nemocou zomdlený musel si ľahnúť do postele. I ľahol si, ale cítiac blízky koniec života svojho hovoril: „Ja som sa tu v Izlebii narodil, tu aj zostanem.“ V rozmluve s priateľmi a v skrúsených modlitbách sotrvál až do polnoci. Za tým sa stav jeho zhoršil. Keď mu lieky podávali riekol: „Odchádzam, Bože môj, ale v ruky tvoje porúčam ducha svojho.“ Tu sa ho ešte priatelia pýtali: „Dvojctihodný otče, či zostávate stále pri Kristu a pri tom učení, ktoré ste hlásali?“ A Luther hlasne odpovedal: „Áno.“ Onedlho na to vypustil ducha. Bolo to v tretiu hodinu na deň 18. februára 1546.

Bezdušné telo Lutherovo bolo do Vittenbergu slavnostne donesené a dňa 22. februára pri prítomnosti hlasite nariekajúceho zástupu v zámockom chráme pod tým kancľom, s nehož niekdy tak horlive kázaval, pochované.

2. Reformácia vo Švajciarsku.

Práve toho času, keď Luther pracoval v Nemecku, vystúpil vo Švajciarsku proti neriadom cirkve a zvlášte proti predávaniu odpustkov *Ulrich Zvingli*, kňaz v meste Curichu. Dielo reformácie Zvinglimu dobre sa darilo, tak že hneď v prvý rok vystúpenia svojho mnoho nasledovníkov získal. Pozdejšie ale v horlivosti svojej až príďaleko zašiel, lebo nie len obrazy, ale aj oltáre a organy z chrámov povyhadzovať dal.

Luther a Zvingli r. 1529 sišli sa spolu v Marburgu, aby sa o niektorých článkoch viery dohovorili. Keď sa ale v učení o večeri Pána dohodnúť nemohli, rozišli sa v pokoji a každý z nich osobitne pracoval na obnovení cirkve.

Zvingli padol v bitke pri Kappeln r. 1531, ktorá za náboženskú slobodu bola vedená. Ním započaté dielo ku koncu priviedol *Ján Kalvin*, narodený vo Francúzsku, ktorý ale ako kazateľ evanjeliuma do Švajciarska utiecť musel, kde v meste Gene (Ženeve) učil a pracoval na obnovení cirkve až do svojej smrti. († 1564.)

Zvingli a Kalvin v hlavných článkoch viery podstatne sa delili od učenia Lutherovho. Zvlášte ich učenie o takzvanej praedestinácii alebo predzrídlení, kde oni tvrdili, že Boh jedných ľudí ku spaseniu a jedných ku zatrateniu predzrídil (určil), nemohli

prijal Luther a jeho nasledovníci. Pridržajúc sa tohoto článku, kalvíni krst svätý za spasiteľný ne-držia, prítomnosť tela a krvi Kristovej pri večeri Pána zapierajú; tak tiež učia, že Kristus Pán ne-umrel za všetkých ľudí, ale len za tých, ktorých Boh ku spaseniu predzrídil, kdežto Písmo sv. nám istí, že Boh jednorodného Syna svojho dal, aby každý, kto verí v neho, nezahynul, ale mal život večný. Tento rozdiel v učení zapríčinil, že obnovená cirkev rozpadla sa na dvoje, a síce na cirkev evanjelickú dľa helvetského vyznania, alebo reformátsku čili kalvínsku a na cirkev evanjelickú dľa augšburgského vyznania alebo lutheránsku.

3. Reformácia v iných krajinách Europy. Tridsaťročná vojna.

Obnovené učenie zavčas rozšírilo sa vo všetkých krajinách Europy, okrem Portugalska, Ruska a Turcka. V Čechách a na Morave, kde pôda česko-moravskými bratmi bola pripravená, prijaté bolo vďačne a s radosťou. V Rakúsku a iných dedičných krajinách rodu Habsburgského tiež dosť skoro rozšírilo sa.

Podobne hneď v 16. storočí prijali učenie Luthe-rovo krajiny Švédsko a Norvéžsko, Dánsko a ostrov Island, kde až po dnes všetko obyvateľstvo k evan-jelickej cirkvi sa priznáva.

I v Poľsku, Nizozemsku, Anglicku, Francúzsku, Španielsku a v Italii ešte za časov Luthera refor-mácia sa rozšírila. Lež evanjelici týchto krajín pre svoju vieru mnoho trpeť museli. V Španielsku a v Italii boli skoro docela vyplienení. V Nizozemsku prenasledoval a plienil ich kráľovský vodca Alba,

ktorý behom šiestich rokov vyše 18 tisíc evanjelikov dal odpraviť. Až keď Vilhelm Oranský oslobodil Nizozemsko z pod jarma španielskeho, nastaly pokojnejšie časy a cirkev evanjelická zase sa vzmožila v celej krajine a prekvitá až po dnes.

Vo Francúzsku pri príležitosti svadby sestry kráľovej z evanjelikov, ktorých hugenottmi prezývali, dňa 24. augusta 1572 cez jednu noc vyše 30 tisíc zavraždili. Tento ohavný skutok známy je v histórii pod menom „krvavá svadba parížska“ alebo „bartolomejská noc“.

V Anglicku kráľovna Alžbeta (1558—1603) dopomohla evanjelikom k víťazstvu a položila základy tak zvanej anglikánskej (k evanjelikom patriacej) cirkve.

V Nemecku tiež chceli katolíci potlačiť evanjelikov, ale títo údatne bránili sa. Knieža Móric saský napadol kráľa a vybojoval evanjelikom slobodu, ktorá na sneme v Augšburgu r. 1555 bola potvrdená. Lež nie dlho požívali tú slobodu. Jezuitmi vychovaný kráľ Ferdinand II., zničiac r. 1620 v bitke na Bielej hore pri Prahe evanjelikov českých, oboril sa na evanjelikov v Nemecku a títo zas museli sa chopiť meča. Vojská táto, pretože trvala tridsať rokov (1618—1648), menuje sa tridsaťročnou vojnou. Táto vojna bola by nemeckú evanjelickú cirkev iste o jej slobody pripravila, keby im roku 1630 nebol prišiel na pomoc pobožný a zmužilý kráľ švédsky, Gustáv Adolf.

4. Gustáv Adolf. († 1632.)

Tilly a Vallenštein, vodcovia kráľa Ferdinanda II., pálili a pustošili evanjelické Nemecko. Úpenlivé prosby

sužovaných vysielané boli k trónu Všemohúceho a nie na darmo. Boh vyslyšal svojich verných a poslal im mocného ochrancu v osobe *Gustáva Adolfa*, kráľa švédskeho. Keď tento so svojim vojskom preplaviac sa cez more na suchú zem v Pomorí vystúpil, padol na kolená a ďakoval Bohu za šťastnú plavbu prosiac spolu za pomoc v nastávajúcich bojoch. K modlitbe ponúkal i svojich dôstojníkov hovoriac k nim: „Čím viac modlitby, tým viac víťazstva, lebo mnoho môže modlitba spravедlivého opravdová. Najlepší kresťan je vždy najlepším vojacom.“ Na zástavách mal napísané tieto slová: „Keď Boh s nami, kto proti nám?“ A Boh mu pomáhal, lebo švédy premohli nepriateľa temer vo všetkých vojnách. Tillyho vojsko zničili v bitke pri Lipsku r. 1631 a za tým chystali sa proti Vallenšteinovi.

Bolo to za rána dňa 6. novembra 1632, keď katolícke vojsko pod Vallenšteinom a evanjelické pod Gustávom Adolfom pri Lützenú stálo proti sebe. Keď sa rozodnievalo, svolal Gustáv Adolf svoje vojsko k ranným službám Božím. Pomodlili sa vrúcne a zaspievali piesne „Hrad přepevný jest Pán Bůh náš“ a „Nezaufej stádečko malé.“ Hustá hmla rozprestierala sa nad táborom. Okolo 11. hodiny slnce prebilo sa cez hmlu, na čo Gustáv Adolf vysadnúc na koňa zvolal: „No poďme; Boh nám pomáhaj!“ Nepriateľ bol premožený, ale údatný kráľ Gustáv Adolf, guľkou nepriateľa trafený zaplatil to víťazstvo vzácnym svojim životom.

Na tom mieste, kde padol, postavený je pomník a tak tiež na pamiatku jeho založený je v Nemecku Gustáv Adolfský spolok, ktorý z dobrovoľných obetí nasbierané peniaze každoročne ku podpore chudobných evanjelických cirkví vy-

nakladá. Aj naše cirkve v Uhorsku každoročne značnú podporu dostávajú od spolku tohoto.

Po smrti Gustáva Adolfa ešte 16 rokov trvala táto náboženská vojna, až konečne kráľ Ferdinand III. prelievanie krve ľutujúc, s evanjelikmi r. 1648 vo Vestfale pokoj uzavrel. Smluvou pokoja tohoto obdržali evanjelici v Nemecku rovnaké práva s katolíkami.

5. Reformácia v Uhorsku.

Lutherom obnovené učenie dosť skoro dostalo sa do vlasti našej. Už r. 1521 značný počet evanjelikov musel byť u nás, lebo ostrihomský biskup Juraj Szakmáry za potrebné držal Lutherovo učenie ako kacierstvo s kanclä dať preklínať. To ale vzdor kliatbe rozširovalo sa. Rozširovali ho spišskí a sedmohradskí Nemci, ktorí po kupectve do Nemecka chodili a odtiaľ Lutherove spisy prinášali. Tak tiež tí mladí mužovia naši, ktorí v školách vittenbergských od samého Luthera a Melanchtona slovo Božie čistotne a úprimne kázať sa vyučili, navrátiac sa do vlasti, čo kňazia a učitelia čisté evanjelium rozširovali.

V Hornom Uhorsku, kde medzi Slovákmi osadení boli husiti, prijaté bolo Lutherovo učenie s radosťou a nie ináč na iných miestach krajiny. Mnohí páni, ako Thurzovci, Perényi, Nádaždy, Drágfi atď. pristúpili k nemu a spolu s nimi aj ich poddaní. Ba na samom kráľovskom dvore našla reformácia horlivých podporovateľov, lebo sama kráľovna Mária, ktorá si s Lutherom dopisovala a ktorej Luther i štyri žalmy preložil a venoval, bola oddaná učeniu Lutherovmu.

Biskupi katolícki, aby ďalšie šírenie sa reformácie

zastavili, naviedli snem krajinský, že tento r. 1525 ten ukrutný zákon vyniesol, aby všetci lutheráni majetku pozbavení a za živa spálení boli. Neľudskému zákonu tomuto v obeť padol istý Juraj, kníhkupec budínsky a neskôr r. 1527 Filip Nikolai, kňaz a Gregori, učiteľ ľubietovský.

Medzitým vypukla vojna s Turkom, na čo nasledovala hrozná porážka nášho vojska pri Moháči r. 1526, kde sám kráľ Ludvik II., osem biskupov a mnoho katolíckych kňazov a pánov zahynulo. Po tejto porážke krajina upadla do veľkých zmätkov, tak že nepriatelia evanjelictva výlučne o veci občianske staral sa museli. V čase tomto evanjelické náboženstvo rozšírilo sa po celej krajine. Pod kráľom Maximilianom (1563—1576) už len arcibiskup ostrihomský a biskup vacovský a z veľmožov tri rodiny priznávaly sa ku katolíctvu.

Čo horlivých rozširovateľov nového učenia pripomenúť sluší: Juraja Lovčániho, Martina Cyriaka a Izaiáša Langa, kňazov v Hornom Uhorsku. Medzi Maďarmi výdatne účinkoval Matej Dévay, bývalý žiak Lutherov, ktorý ale pozdejšie Kalvinovo učenie rozširoval. Jeho pôsobením temer všetci Maďari kalvínske učenie prijali.

Fraňo Nádaždy r. 1591 povolal kalvínov a lutheránov k dohovoreniu sa do Čepregu, ale sjednotenie docieľiť sa nemohlo.

6. Štefan Bočkay a viedeňský pokoj r. 1606.

Mikuláš Oláh, arcibiskup ostrihomský, ku potlačeniu cirkve evanjelickej r. 1559 povolal do krajiny jezuitov, ktorí mnohé zemanské familie ku katolíctvu priviedli a pomocou Barbiana a Bastu, vodcov

kráľovského vojska, evanjelikov prenasledovali, odnímajúc im chrámy, školy a majetky.

Jezuiti boli mníšsky rád založený r. 1540 Španielčanom Ignáčom Loyola cieľom vyhubenia evanjelikov. Mohli všade kázať, spovedať, učiť a nikomu neboli podriadení, len samému pápežovi. Ich hlavným učením bolo, že cieľ posväcuje prostriedky, t. j. že človek môže aj hriech spáchať, vraždiť, krivo prisahať, jestli to robí k sláve Božej.

Evanjelici boli prinútení brániť sa mečom. Pod vedením *Štefana Bočkay*, kniežaťa sedmohradského tak šťastne bojovali, že kráľ Rudolf I. r. 1606 s nimi vo Viedni pokoj uzavreť musel. Smluvou pokoja zabezpečená bola evanjelikom obojeho vyznania náboženská sloboda. Články pokoja r. 1608 v Prešporku odbývaný snem slavnostne potvrdil. Na tomto viedeňskom pokoji založené sú naše evanjelické slobody a práva.

Po viedeňskom pokoji cirkev evanjelická, majúc mocných ochrancov, ako Štefana Illésházyho a Juraja Thurzu, palatínov (námestníkov kráľa), znovu počala prekvitať. Pod palatínom Thurzom držali evanjelici r. 1610 v Žiline prvú synodu (cirkevný snem), kde tých horných desať stolíc, ktoré neboly pod mocou Turka, na tri superintendencie (dištrikty) podelili a superintendentov vyvolili. V tých stoliciach, kde Turek panoval, evanjelikom dosť dobre sa darilo, lebo Turek len na to dbal, aby daň riadne platila sa a o náboženstvo sa nestaral.

7. Pokoj v Nikolsburgu r. 1621 a v Linci r. 1645.

Roku 1615 zomrel palatín Thurzo a na miesto jeho vyvolený bol za palatína veľký nepriateľ evan-

jelikov, Žigmond Forgáč, ktorý spojene s arcibiskupom ostrihomským, Petrom Pázmánom, cirkev našu veľmi hubil. Zvlášte Pázmán (ktorý do 13. roku bol kalvínom a potom jezuitmi vychovaný stal sa katolíkom) svojou učenosťou, výrečnosťou, spisami, klamom, podvodom, násilím a darmi mnohé zemanské familie od evanjelictva odviedol a tak katolíckym duchom rozpálil, že oni svojich poddaných prenasledovali, chrámy a školy im odníмали, kazateľov a učiteľov z cirkví vyhánali.

Keď evanjelici videli, že kráľ Ferdinand II. im pomôcť nechce, utiekali sa ku Gabrielovi Bethlenovi; kniežaťu sedmohradskému a zase s takým šťastím bojovali, že Ferdinand s Bethlenom r. 1621 v Nikolsburgu (na Morave) pokoj uzavrel a evanjelikom úplnú slobodu vyznania viery a verejných služieb Božích zabezpečiť musel.

Akonáhle Bethlen so svojim udatným vojskom krajinu opustil, katolíci oborili sa na evanjelikov a za krátky čas im do 400 chrámov odňali. Na obranu evanjelikov povstal *Juraj Rákóczy*, knieža sedmohradské a v krátkom čase zvíťazil nad vojskom kráľa Ferdinanda III., tak že tento o pokoj prosiť musel. Smluva pokoja, v ktorej znovu zabezpečené boly všetky predošlé práva a slobody evanjelikov s tým sľubom, že im 90 chrámov prinavráteno bude, uzavretá bola r. 1645 v Linci a potvrdená r. 1647 na sneme v Prešporku.

8. Najžalostnejší stav cirkve evanjelickej.

Katolíci smluvu pokoja — v Linci uzavretého — nezadržali, evanjelikom z tých 90 chrámov ani jedného nevypustili a im ešte väčšie nátlaky a

krivdy nežli predtým činili. Zvlášte pod kráľom Leopoldom (1657—1705) cirkev naša na tú najťažšiu próbu postavená bola. Rímsko-katolícki biskupi chodili s vojskom po cirkvách evanjelických, vyhánali kňazov a usádzali do fár jezuitov, hnali ľud násilne do kostolov na omšu a sposed' katolícku a toho, kto sa na odpor postavil, mučili a vraždili. A keď i toto násilné obracanie na vieru katolícku zdalo sa im ísť pomaly, vymysleli iné. Arcibiskup Szelepcsényi sostavil r. 1673 súd v Prešporku, na ktorý evanjelických superintendentov, kňazov a učiteľov a mnoho svetských pánov docitoval a tam ich pod zámienkou vzbury proti kráľovi odsúdil. Z odsúdených niektorí boli po hnusných žalároch v Leopoldove, v Komárne a na Branči mučení, niektorí z krajiny vyobcovaní a najstálejší z nich, ktorí ani do vyhnanstva ísť, ani úradu zrieknuť sa nechceli, odvedení boli v putách do Itálie a tam za otrokov na galeje (lode) neapolitánske odpredaní. Z týchto dvadsiatidvaja po hroznom súžení vyslobodení boli hollandským admirálom, Rujterom.

V týchto prenasledovaniach odobrali katolíci evanjelikom vyše 800 chrámov. Tí, čo ešte svojej cirkvi verní zostali, slúžili Bohu tajne v horách a v skrytých dolinách.

V tomto hroznom čase zaujal sa evanjelikov *Imrich Tökölyi* a prinútil kráľa, aby zvolal snem krajinský. Roku 1681 v Šoprone zasadnul snem, na ktorom 26. artikulum, t. j. zákonným článkom dovoleno bolo evanjelikom v každej stolici dva chrámy si postaviť. Tie cirkve, v ktorých týmto artikulum povolené chrámy postavené byly, menujú sa artikulárnymi cirkvami.

Tökölyovské povstanie bolo o pár rokov úplne potlačené a evanjelici znovu hrozne prenasledovaní.

Generál Karaffa zaviedol roku 1687 v Prešove takzvanú krvavú jatku, kde so svojimi katy brodil sa v krvi nešťastných evanjelikov.

Na krátky čas ulevil biedy evanjelikov *Fraňo Rákóczy*, knieža sedmohradské, ktorý povstal proti kráľovi a brániac slobodu vlasti, bránil i evanjelikov. On umožnil, že evanjelici r. 1707 v Ružomberku synodu držali. Jeho pričinením r. 1711 uzavretý bol v Szatmáre pokoj, kde kráľ Jozef I. sľúbil šetriť slobodu viery evanjelikov.

Na veľké nešťastie Jozef I. zomrel a na jeho miesto prišiel Karol III. Stav evanjelikov i pod týmto panovníkom bol žalostný, lebo svojími nariadeniami (resolúciami) taký nátlak činil na ich svedomie, že oni sviatky katolícke prísne zachovávať, na processie chodiť, katolíckym kňazom štóly od krstu, sobášu a pohrabu platiť a pri súdoch na pannu Mariu a svätých prisahať museli.

Pod Mariou Tereziou tiež mnoho podstúpiť museli, lebo kde len dvaja-traja katolíci bývali, tam už bol katolícky kňaz osadený a evanjelický odhnaný. Vyššie školy zakladať a v mestách majetky nadobúdať si nesmeli. Z miešaného manželstva dietky rodičom odobierali a v kláštoroch v katolíckom náboženstve vychovávali.

9. Juraj Tranovský, vydavateľ „Tranosciusa“.

V ťažkých dňoch navštívenia — mimo biblie — kniha nábožných piesní bola prameňom potešenia ľudu evanjelického. Veď „Tranoscius“ je i dnes nám tým prameňom útechy. V čas súženia, keď na svete niet spomoženia, tak často si tú knihu otvárame a v tých prenikavých, z hlbokkej viery

pochádzajúcich piesňach, žiale naše do lona Boha Otca nebeského vylievame. Knihu túto vydal r. 1636 v Levoči Juraj Tranovský, toho času kňaz v cirkvi sväto-mikuláškovej v Liptove. Juraj Tranovský bol rodom Poliak. Narodil sa r. 1591 v dedinke Tranoviciach pri Tešíne. Dokončiac školy vo Vittenbergu, stal sa učiteľom v Prahe. Ztadiaľ prešiel na Moravu, z prvu ako učiteľ do Holešova, pozdejšie ako farár do Medziriečia, kde úradoval 10 rokov. Po nešťastnej bitke belohorskej pri Prahe (1620), keď katolícke vojsko zaujalo Moravu, Tranovský bol najprv žalárovaný a potom z krajiny vyobcovaný. V tomto súžení napísal viac útechy plných piesní. Vyhnaný z Moravy uchýlil sa do svojho rodiska, ale nemajúc tam pokoja, prešiel do Uhorska povolaný od hortivých pánov evanjelických Szúnyogha a Illés-házyho. Istý čas bol zámockým kňazom na oravskom zámku a r. 1631 ako farár prešiel do Liptovského Sv. Mikuláša. Tu vydal najprv modlitebnú knihu pre domácnosť a chrám a r. 1636 sossbieral a vydal v chrámoch užívané piesne, ku ktorým i svoje pridal. Zomrel r. 1638 v 46. roku svojho útrpenia plného, ale pre cirkev požehnaného života

10. Štefan Pilárik.

O utrpení otcov našich svedčí aj život pobožného kňaza Štefana Pilárika. Narodil sa r. 1615 v Očovej vo zvolenskej stolici. Po skončení škôl bol za kňaza vysvätený a za pomocníka ku svojmu otcovi do Očovej povolaný, lež zemský pán Ladislav Čáky, návodom jezuitov zabránil mu tam ísť a služby Božie odbavovať. Keď sa Pilá-

rik so svojim otcom sišiel, tento ho týmito slovami prijal: „Synu môj, ešte si ani nezačal svojmu Pánu Kristu slúžiť, a už si za vyhnanca vyhlásený.“

Koncom r. 1652 prišiel za farára do Beckova, kde ale r. 1660 gróf Fraňo Nádaždy, odpadlík od viery evanjelickej, z fary ho vyhnal a jeho kňazské rúcho i s knihami do Čachtíc odviešť a

Štefan Pilárik.

tam spáliť dal. Keď pri tomto pálení kníh jedna biblia bez porušenia zostala, rozkázal ju rožňom do ohňa potisknúť. V tom vietor vytrhnul z nej jednu kartu a zrovna do lona Nádaždyho zanesol. Nádaždy chytiac kartu a prečítajúc si na nej výpoveď z Izaiáša proroka (40, 8): „Slovo

Boha nášeho zústáva na věky“ náramne zbladol a sostrašený preč odišiel. Jeho dvorský blázon týmito slovami ho tešil: „Akože sa budeš cítiť, pane grófe, keď teba tak diabli v pekle piecť budú?“

Roku 1663 prešiel Pilárik za kňaza do Senice, odkiaľ ale ešte v tom roku do tureckého zajatia bol odvedený a tam za otroka odpredaný. S pomocou Božou vyslobodiac sa zo zajatia, navrátil sa do Senice, kde ale nové útrpenie ho očakávalo. Katolíci r. 1672 odňali Seničanom chrám, vyrabovali faru a Pilárikove knihy sobrali a spálili. Sám Pilárik pomocou svojich verných vyviaznul z nebezpečenstva a skryl sa v Levároch. Keď ale ani tam nebol istý so životom, utiekol do Nemecka, kde v Novej Salci kazateľom sa stal a tam r. 1693 v Pánu život svoj dokončil.

11. Biskup Dániel Krman.

Ako mučedník pre vieru vyniká Dániel Krman. Narodil sa r. 1663 na Turej Lúke ako syn tamejšieho slova Božieho kazateľa. Po skončení škôl bol učiteľom v Ilave a neskôr v Mošovciach v Turci. Roku 1687 povolaný bol za farára na Turú Lúku, kde za tri roky úradoval. Zatým prešiel za farára na Myjavu, kde začalo sa jeho útrpenie pre vieru. Krištof Erdődy, majiteľ panstva čachtického zaumienil si pozbaviť evanjelikov svojho panstva náboženskej slobody, poodoberať im kostoly a majetky cirkevné, povyháňať farárov a prinútiť ľud ku katolíctvu. Roku 1699 bol kostol myjavský pomocou vojska odobraný a Krman, skrývajúci sa na kopani-

ciach, tam chytený a do väzenia na hrad čachtický zavlčený. Odtiaľ — preoblečený do sedliackych šiat — ušiel a navrátil sa na Myjavu; vidiac ale, že tu zase nemá pokoja, utiekol do Nemecka a odtiaľ do Viedne, kde vyprosil kráľovskú ochranu cirkvi myjavskej. Roku 1703 prešiel za farára do Žiliny, kde po čas Rákóciovského povstania horlivo účinkoval za cirkev evanjelickú. Ako žilinský farár r. 1706 vyvolený bol za superintendenta preddunajského okolia. Hneď po voľbe vizitoval cirkve, potešoval ich v súžení a utvrdoval vo viere otcov. Ružomerskou synodou (1707) vyslaný vybral sa ku kráľovi pruskému a švédskemu, ktorých — vylíciac im žalostný stav cirkve evanjelickej v Uhorsku — mal prosiť, aby prímluvou svojou zakročili u kráľa Jozefa I. Po premožení Rákóczyho musel ujsť zo Žiliny. Osadil sa v Trenčianskych Tepličiach odkiaľ ho ale katolícky farár vyhrýzol. Nemajúc nikde pokoja, prišiel r. 1711 na Myjavu, kde ako farár a biskup 18 rokov úradoval. S učným Matejom Belom vydal Písmo sv., spísal pre kňazov agendu, t. j. knihu, ako sa majú práce kňazské pri službách Božích vykonávať. Vydal na novo kancionál, do ktorého vložil i svoje piesne; napísal aj vysvetlenie katechismu pre dievky.

Že ale biskup Dániel Krman takto staral sa o cirkev, preto bol trňom v oku nepriateľov cirkve evanjelickej. Radi by ho boli odstránili, neškodným učinili, ale chybovala zámienka pre to. Prišla konečne i tá. Preto, že istého Václava Mlynára, prišlého z Moravy na Myjavu, na žiadosť jeho prijal do lona cirkve evanjelickej, Dániel Krman bol obžalovaný, chytený a r. 1729 do Prešporka

odvedený. Tam ho pred súd postavili a na základe falošných žalôb na doživotný žalár odsúdili. Nikomu z priateľov nebolo dovolené navštíviť uväzneného. Darmo primlúval sa zaňho pruský kráľ Fridrich Vilhelm, darmo obrátila sa i žena Krmanova ku kráľovi s prosbou o prepustenie manžela svojho, darmo i sám Krman poslal prosbu ku kráľovi, domnievajúc sa, že slová jeho preniknú srdce panovníkovo. Milosti nebolo preňho. Krman musel vypiť horký kalich na dno. Očakával už len toho jediného vysloboditeľa svojho, anjela smrti. Pripravoval sa k tomu modlitbami, čítaním Písma sv. a spievaním nábožných piesní, zvlášte tej: „Mámli předce kříž svůj míti“. I prišla túžobne očakávaná smrť. Krman skonol dňa 17. sept. 1740.

12. Tolerančný patent a úplné zabezpečenie slobody evanjelikom.

Konečne svitnul evanjelikom deň slobody, keď na trón kráľovský zasadnul slobodomyseľný panovník *Jozef II.*, syn Marie Terezie. On ešte za panovania svojej matky usiloval sa uľavovať biedy a súženia evanjelikov. Na jeho doliehanie vyzdvihnutý bol rád jezuitov a tak mučiteľia evanjelikov odstránení.

Roku 1781 dňa 25. okt. vydal takzvaný tolerančný patent (nariadenie), dľa ktorého cirkev evanjelická v krajine trpená a v pokoji nechaná byť musela. V smysle tohoto patentu dovolené bolo evanjelikom slobodne a všade Bohu slúžiť. Kde aspoň 100 evanjelických rodín bývalo, tam mohli si chrám (bez veže a zvonov), faru a školu vy-

staviť, kňaza a učiteľa povolaf. Od prísahy katolíckej boli oslobodený a z pod dozoru katolíckych biskupov vyňatí.

Pre evanjelikov nastaly pokojné a blažené časy; lebo čo Jozef započal, to brat jeho Leopold II. požehnané dokonaf. Dobrý panovník tento r. 1790/1 držal snem v Prešporke, kde 26. zákonným článkom všetky slobody evanjelikov v smysle viedeňského a lineckého pokoja obnovené a zabezpečené boly. A síce slobodné vyznanie viery je každému zabezpečené; chrámy, veže, zvony, fary, školy a cintoríny sa evanjelikom všade povoľujú; evanjelici nesmejú byť nútení ku katolíckym službám Božím a nemusia plat dávať katolíckym kňazom; všetky záležitosti, cirkevné i školské pod najvyšším dozorom kráľa evanjelici sami si spravovať môžu (autonomia); na evanjelickú vieru prestúpiť sa dovoľuje; v katolíckych sviatkoch majú sa evanjelici len hrmotných prác zdržovať.

Krajinský snem r. 1844 slobody evanjelikov rozšíril na toľko, že krížne manželstvo i pred evanjelickým kňazom uzavreté byť mohlo. Až konečne 53. zákonným článkom r. 1868 rovnoprávnosť náboženská vyslovená bola. V smysle tohoto zákona dietky z krížneho manželstva nasledujú dľa pohlavia svojich rodičov, synovia otca, dcéry matku; od svätenia katolíckych sviatkov sme oslobodení; jestli v ktorej obci katolícka stránka na faru lebo školu z obecnej pokladnice podporu dostáva, dľa pomeru duší majú právo i evanjelici na podporu.

13. Sriadenie cirkve evanjelickej.

Roku 1892/3 držali evanjelici v Budapešti synodu, kde boly správy cirkve sa týkajúce záležitosti uspo-

riadané, v zákonné články zostavené a pod menom „Ústava Cirkve Kresťansko-Evanjelickej A. V. Krajiny Uhorskej“ vydané. Ústavu túto najvyšší dozorca cirkve našej, kráľ František Jozef I., dňa 18. marca 1893 potvrdil.

Dľa ústavy tejto cirkev kresťansko-evanjelická a. v. krajiny Uhorskej riadi si samostatne a slobodne záležitosti náboženstva a cirkve sa týkajúce v smysle svojho v krajinských zákonoch zakoreneneného autonómneho práva. Samosprávne sbory cirkve evanjelickej a. v. sú: cirkevné obce, senioráty, dištrikty a všeobecná (generálna) cirkev.

Cirkve tvoria senioráty, senioráty dištrikty a všetky dištrikty spolu generálnu cirkev. Každá moc ale z cirkevnej obce bere svoj pôvod, lebo údovia seniorálnych, dištriktuálnych a generálnych vrchností, ako aj synody, sú vyvolenými obce cirkevnej alebo iných k tomu oprávnených sborov.

Cirkevné zákony tvorí a vynáša synoda, ktorú s porozumením cirkve svoláva kráľ, čo najvyšší dozorca. Všetky iné záležitosti vybavujú zákonom určené postupné sbory a úradníci zákonne vyvolení, a síce miestny, seniorálny, dištriktuálny a generálny konvent, farár a dozorca cirkve, senior a seniorálny dozorca, biskup, dištriktuálny a generálny dozorca.

Údami domáceho konventu sú všetci cirkevné bremená znášajúci plnoletí alebo samostatní údovia cirkve mužského pohlavia. Miestny konvent volí všetkých cirkevných úradníkov a presbyterov; vysielá zastupiteľov na seniorálny konvent; hlasuje pri voľbe seniorálneho a dištriktuálneho predstavenstva a generálneho dozorca; vôbec uzaviera v každej cirkve sa týkajúcej záležitosti, ktorá do kruhu činnosti inej cirkevnej vrchnosti neprináleží.

Na čele dištriktu stojí biskup a dištriktuálny do-

zorca a títo predsedajú na dištriktuálnom konvente, ktorý pozostáva z predstavených seniorálnych, dištriktuálnych úradníkov a seniorálnych vyslancov.

Cirkev naša v Uhorsku od r. 1734 podelená je na štyri dištrikty, totiž na baňský, preddunajský, zadunajský a potisský, ktoré každoročne vysielajú vyslancov na generálny konvent, kde predsedá generálny dozorca a úradom najstarší biskup.

Okrem menovaných štyroch dištriktov je ešte jeden evanjelický dištrikt v Sedmohradsku, ktorý ale spravuje sa samostatne, oddelene od našej evanjelickej cirkve v Uhorsku.

14. Dobročinné ústavy v cirkvi evanjelickej.

a) Vonkajšia (pohanská) missia.

Horliví mužovia cirkve našej pripustili si k srdcu ten rozkaz Kristov, ktorý učedníkom dal hovoriac: „Jdouce, učte vsecky národy, krstíce je ve jmeno Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávatí vsecko, což sem koli přikázal vám (Mat. 28, 19, 20) a už v 16. storočí pousilovali sa o to, aby evanjelium zvestované bolo aj pohanom. V Anglicku, v Hollandsku, v Nemecku a vo Švajciarsku do života uvedené byly spolky pre vonkajšiu missiu, ktoré s veľkými obeťami vychovávaly missionárov a posielaly ich do ďalekých krajín pohanských hlásať tú zvesť, že v Kristu Ježíši zjevila se spasitedlná milost Boží vsechněm lidem. Títo missionári so zaprením seba samých, s nebezpečenstvom života pracujú na vinici Kristovej medzi divým pohanským ľudom. Boh ale im pomáha a práca jejich není daremná, lebo už aj z pohanov tisíce a tisíce vyznávajú, že Kristus je Syn Boha živého, vykupiteľ a spasiteľ sveta.

Cirkev naša evanjelická v Uhorsku dosiaľ len

svojími milodarmi napomáha dielo vonkajšej missie. My ešte takého ústavu, v ktorom by sa missionári vychovávali, nemáme. Dosiť len jedného z Uhorska pochádzajúceho missionára máme, ktorého na naše útraty dali sme vychovať v Nemecku. Missionár tento blahodarne účinkuje medzi pohanmi.

b) Vnútoraná (domáca) missia.

Po skončení 30-ročnej vojny mravný život všade hlboko klesnul. Divé mravy zavládly aj v cirkvi evanjelickej, zvlášte v Nemecku. Úprimní priatelia cirkve evanjelickej usilovali sa zamedziť spustlosť a bezbožnosť, a práve preto založili vnútornomissijné spolky, ktorých úlohov bolo náboženskými prednáškami a zakladaním dobročinných ústavov privádzať ľud na cestu pravej pobožnosti. V Nemecku takéto spolky zakladali učenci Spéner, Francke, Fliedner a zvlášte Vichern v Hamburgu. Príčinením týchto založené boly diakoniské ústavy (kde učia sa nemocných ošetrovať), ošetrovne pre nemlúvniatka, napravné mravne kleslých ľudí, sirotínce, opatrovne nemocných (špitále) atď.

V Uhorsku zásluhou Székácsa a Töröka superintendentov založený bol Protestantský Sirotínec v Budapešti. Diakonisky nachádzame najprv v budapeštianskej nemocnici Bethesda a neskôr takéto diakoniské ústavy založené boly v cirkvách v Prešporke, v Šoprone, v Prešove, v Kőszegu, v Levoči a v Rožňave. Viaceré cirkve sbierajú základinu, aby v lone svojom tiež takéto blahodarný ústav diakoniský založiť mohli. V senioráte nitrianskom už aj senická cirkev dostala z poručenstva základinu na ústav diakoniský.

Iné spoločnosti, ktoré ciele vnútornej missie na-

pomáhajú, sú vo viacerých cirkvách založené spolky mládeže, spolky žien, sirotince, nemocnice, útulne chudobných a týmto podobné.

Svätou povinnosťou každého evanjelika je, aby aj pri takejto práci cirkevnej horlivo účasť bral a ústavy vnútornej missie napomáhal.

c) Spoločnosť na rozširovanie biblie.

Tak pohanská ako aj domáca missia požadovala, aby Písmo sväté každému prístupné bolo, a to v jeho reči, aby tak každý vo svojom jazyku, v ktorom sa zrodil, mohol čítať tie veľiké veci Božie. Ku dosaženiu tohoto cieľa založené boly takzvané biblické spoločnosti. Medzi týmito najväčšia je biblická spoločnosť v Londýne (v Anglicku), ktorú založil farár Tomáš Charles a ktorá cestou svojich agentov po celom svete rozširuje Písmo sväté. Táto anglická spoločnosť aj u nás až do vypuknutia svetovej vojny účinnive rozširovala bibliu. Teraz ale naši horliví mužovia zamýšľajú založiť na rozširovanie Písma svätého samostatný spolok v Uhorsku. Takéto spolky sú ešte aj v Bavorsku, v Bázeli, vo Vürtembergu a v Prusku. Všetky tieto spolky v nepočetných výtiskoch a skoro v každej reči rozširujú Písmo sväté.

d) Všeobecná (generálna) ev. cirkevná podporovňa.

Cieľom podporovania hynúcich cirkví, založený bol v Nemecku na pamiatku za slobodu evanjelickú v boji padlého kráľa švédskeho, Gustáv Adolfa, spolok Gustáv-Adolfský. Na podobu tohoto spolku r. 1860. utvoril sa aj vo vlasti našej takýto ústav,

a síce všeobecná ev. cirkevná podporovňa, ktorá sbiera milodary a retuje hynúce, pustnúce cirkevné sbory; dáva podpory na stavbu chrámu, školy, na zaokrytie dlžôb; prispeje pomocnou rukou, keď nejaké nešťastie zastihlo tú alebo inú cirkev. Práve preto každý horlivý evanjelik má na cieľe podporovne dľa možnosti svojej prispievať. Príspevok svoj odovzdá, keď sa sbierka zavádza na podporoveň, čo v každej cirkvi každoročne má byť, a tak tiež odvádzať ho môže aj tak, keď svoju obeť vloží do pušky (truhelky), ktorá je v chráme Pána vyložená, lebo do tej sbierajú sa tiež obeť na podporoveň. „A protož, dokudž čas máme, čiňme dobre všet-něm, nejvíce pak domácím „víry.“ (Galat. 6, 10.)

Poznamenanie. Zpomedzi asi 1480 millionov ľudí je len 450 millionov kresťanov, vyše 800 millionov pohanov, 190 millionov mohamedánov a 10 millionov židov. Tých 450 millionov kresťanov delí sa nasledovne:

- 150 millionov evanjelikov rozličných vyznaní
- 195 » rímsko-katolíkov,
- 90 » récko-katolíkov,
- 15 » rozličného mena kresťanov.

*

Cirkev naša evanjelická a. v. v Uhorsku koncom r. 1910 počítala v dištriktoch:

baňskom	174 matkocirkví	470.333 duší
preddunajskom	166 »	210.838 »
zadunajskom	167 »	238.032 »
potisskom	178 »	198.903 »
spolu	685 matkocirkví	1,118.106 duší.

Evanjelický dištrikt v Sedmohradsku, ktorý sa oddelene od evanjelickej cirkve v Uhorsku spravuje, počítuje 222.037 duší, a tak všetkých evanjelikov v Uhorsku i so Sedmohradskom je 1,340.143 duší.

U
nižnic štátneho pedagogického ústavu
v Bratislave

45.238